

ÁLMOK.

Irta: *Tormay Cecile.*

AZ ERDŐK sötét csendjéből kikelt a hold. És a tornyokon meggyulladtak tőle a felvont zászlók érckopjái. Hirtelen kék vilanások nyilaltak bele az éjszakába. Apró lidérc lángok a rengeteg felett.

A király, nagy idők után, Visegrádon volt . . .

Az őrség némán váltott. Az alabárdok acéljában egyenletes kis ragyogások jöttek-mentek a holdfényes bástyák falán. A kapuállók merevek voltak. Mellvértjükön megrögződött a holdfény, mintha odakalapálták volna. A várudvaron csak a rezes veder csillant a kút kávjánál. Egy csatlós ivott és óvatosan öntötte el a maradék vizet.

Csend . . . A király . . .

A régi tornák híres udvarán fű nőtt a kövek között. Rozsda ette a felvonóhíd láncait és a kőcímerek mezőiben zöld moha verődött ki az Anjou-liliom körül.

A vár és az élet elaggott, mint maga a király. Nem úgy volt többé Visegrádon, mint Lajos fiatal korában. A hajdan visszhangos termekben halkan járt a lépés. A hosszú folyosókon révedező mécsek suhantak át és olyan csendes volt a csend, hogy a Duna zsongása felhallatszott a mélyből. Pedig lakoma után álltak udvart az úri rendek a koronázóteremben. A gerendás mennyezet függő karosmécsese alatt a bosnyák király, a hűbéres bolgár fejedelem, a litván és lengyel hercegek, zárai követek, nápolyi lovagok, pádovai vendégurak között elvegyülve, rangos magyarok: a havasalföldi vajda, a székely ispán, a szörényi bán várakoztak, hogy a király kegyelemben észbe venné őket.

A trón előtt nagy darabon szabad térség volt a király és nemes cselédei között. Csak a két fal mentén álltak sort végig a palotások, hosszúszerű talpas mécesssel a kezükben. A mécsek fénye, mint mozdulatlan vízben, úgy tükröződött a símára pallérozott pádimentum fekete-fehér kőkockáin. A trón skarlát szőnyege mellett az országbíró és a tárnokmester állt. A lépcsőkön a velencések követei térdepeltek alázatban a földig görnyedve, hogy átadják Velence évi adóját a magyar királynak.

Lehajolva hozzájuk, hallgatta őket a király, aztán intett, hogy mehetnek és mikor trónszékében felegyenesedett, mintha parancsolta volna, ellenállhatatlanul mindenek követték a mozdulatát. Az idegen jobbágyfejedelmek kihúzták magukat, csak úgy, mint az utolsó testőrző vitéz. A palotások is hirtelen megnyúltak és a falak mentén egyetlen fénylő csikká lettek a mécsek lángjai. A nagy rugaszkodásban, szinte ellentmondón, csak a király hú öreg bolondja kuporodott

össze a trón lábánál. Tarajos bolondsipkája alatt lehorgadt a feje. Aszott arcát csúfondárosan beszívta kétoldalt és mialatt hosszú, köszvényes mutatóujjával csörgetni kezdte kunkorodott orrú, vörös cipelője hegyén a kis csengőt, ferdén, alulról felpillantott.

De a király nem figyelt rá. Trónja magasából lassú, komoly tekintettel nézett szét a teremben. Szeme a magyarokat kereste. Rakoncátlanok, torzsalkodók voltak valahányan, de százszor becsületesebbek minden többieknél. Szerette őket, ahogy itt is, ott is fölismert egy arcot. Az ajtó mellett a honti ispán, az ifjú Drugeth, a Miklós nádor vére; a terem közepén a híres-neves Laczfi-Ápor, a Bebek, a Giléthy, a Kállai-ivadékok, meg a két Bajmóczi és a Grághfi unokái. Fiatalok mind. Régi törzsek új hajtásai...

Egyszerre, valahogyan már nem őket látta maga körül az agastyán király. Míg a trónkárpit ezüst liliomai, mint a hópelyhek, szállingózva szálltak koronás hófehér fejére, túlnézett ifjú udvari népén, túl a tavaszon, vissza messzire, a saját tavaszába. És hivatlan megjelent előtte Endre öccse gyermekarca... És újra látta ifjúsága régen holt cselédeit, Újlakit, az aversai hőst, a szép dalia Lászlót, Drugethet, a nádort és szívének a legkedvesebbikét: Toldi Miklóst, a nagyfalusi nemest... Mind kidőltek mellőle a sorból. Mind itt hagyták egyedül, öregén, magára.

A szíve megvonaglott, de azért az arca kemény és megközelíthetlen maradt. A hűbéres idegen hercegek nem tudták mire vélni komor tekintetét. A velencések remegve kérdezték egymástól:

«Misericordia, mi vár reánk? ...»

A bolond gonosz örömeiben csörgetni kezdte ősz fején a sapkát és nevetett hozzá:

«Csak féljetez tányérnyalók! De mielőtt karóba húzat a komám, szólhatnátok még valamit búcsúzóul, hogy teljék az idő».

A király felrezzent. Intett énekesinasának. Aztán hirtelen, mintha mégis meghallotta volna a bolond szavát, leszólt a tárnokmesterhez: «Szólítsd közelebb az urakat. És mondd nekik, hogy beszélhetnek. Szívesen hallgatom...»

«Hazudni fognak — dűnnyögte a bolond. — Mert hiába akarod, komám, nem mernek ezek igaz szót ejteni előtted.»

A király elmosolyodott.

«Azt se bánom. Ha a valóságtól félnek, meséljenek hát az álmaikról».

«Ez már beszéd. Csakhogy ám, ingyenben nem tesznek ők a királynak semmit. Hat falut, két malmot, kaszálót meg rétet és legkivált a saját étvágyuknak kövér legelőt ígérj, — gúnyolódott a bolond. — Rajta, címeres vitézek, mulattassátok a királyt, meséljetez! A komám nevében ígérem, hogy a láncos tallér a mellén azé lesz ma este, aki közületek a legszebb álmodja.»

«Úgy legyen», — hagyta rá a király.

A rendek elfogódva húzódoztak. Egyik-másik gondolkozva szegte le a fejét. A szótlanabbja hátrább vonult. Megcsörrentek a sarkantyúk. A király keresően nézett körül. Aztán a vendégek közül választotta a legelsőt:

«Kedvelt hívünk, Campofranco és Furnari hercege, kezdjed meg hát a szót. Mondd el nekünk, mi volt a legszebb álma életednek?»

A szicíliai nemes sebesen körülnézett, hogy látják-e, irigylik-e a többiek? Hajlongva haladt a trón felé. Föltekintett a mennyezetre, mintha ihletet keresne, aztán letérdelt.

«Felség, nagy király, királyok ura, — mondotta hízeltetőn, — egy csillagról álmodtam én odalenn hazámban, a tengerek között. A csillag fényeskedőbb volt minden csillagoknál és mikor felébredtem, hiába kerestem Szicília egén. A magyarok országába kellett jönnöm, hogy viszontlássam, mert az a csillag, mindenható király, a te dicsőség csillaga volt.»

A király fásultan intett, tekintete énekesinasán akadt meg.

«Tovább, tovább... Hív cselédem, kobzos, álmodtál-e szép életedben?»

A legénykének elakadt a lélegzete a nagy tisztességtől. Letette hangszerét a trón lépcsőjére és olyan képpel térdepelt melléje, mintha imádkoznék.

«Uram király, felséges királyom, — kezdte neki fohászkodva, — azt álmodtam egyszer, hogy az erdőn jártam és egy vérvörös kobozra találtam. A koboz egy cserfa gallyán függött és teremtett olyan volt a formája, mint aminő az emberek szíve... Pengetin kezdtem rajta a húrokat. És a hangoknak szárnyuk volt, repülni tudtak és vittek dalomban Operenciákon túlra, el az idők felett, vándorolva szerelmesek ajkán, emberek szívéen át...»

«Homonnai Drugeth, tied a szó», — mondotta a király.

Mozgalom támadt az urak között. Kíváncsian néztek a jeles ifjú vitézre. Néhányat lépett a trón felé. Nem térdelt le, de mélyen meghajolt, hogy aztán még magasabbra emelje a fejét.

«Felséges jó királyom! Régen történt, amiről most kegyelmedből szólnom szabad. Szinte gyerek voltam még akkor, hogy levittek háborút tanulni idegen országba, Padovát segíteni a velencések ellen. Dicsőség helyett Trevisonál rabláncot kaptam. Vaskarikát forrasztottak a nyakamra. A falhoz bilincseltek a dogék palotája alatt. Sír-boltba zártak elevenen. És a váltságdíjamat ellopták, kétszer egymásután... Szabadulásra nem telt többé reménységem. Víz és kő őrizett. A börtön szűk volt és mély, mint egy halottas verem. Őles falában csak fenn, magasan nyílt egy tenyérnyi rácsos ablak. Nagy kínomban ezt az ablakot néztem én sok bús nappalokon által, míg egyszer, valahogyan elkáprázott kis világosságától a szemem. Odakünn süttött a nap és szólított magához. Olyan szépen szólított, hogy lesorvadtak rólam a láncok. A két karom könnyű lett és ahogy mozdí-

tottam őket, éreztem, hogy emelkedem. Mire az ablak magasába értem, madár lett belőlem. És én kirepültem a szűk rácsok között, szét-tártam a szárnyam és elszálltam tengerek felett, haza nagy Magyarországra . . . A legszebb álmom az volt, mikor rabságban szabadságról álmodtam, király . . .»

Kegyelmesen bólintott a király. Leányos arcú kis apródján, hős Kállai unokáján, jártatta a szemét.

«Rövid életedben fiú, mit álmodtál szépet?»

Félősen, halkan felelt a gyermekifjú hangja :

«A legszebb az volt, óh, felséges király, mikor Kállóból udvarodba hoztak és első éjjel, az idegen nyoszolyán, azt álmodtam, hogy otthon... az édesanyán ölén alszom . . .»

Az apród úrfiak nem férhettek a bőrükben. Nevetgélve taszigálták egymást. A kis Kállai pedig mélyen elpirult.

«Hát te, Gilethi Bálint, álmodtál-e szépet?» — kérdezte a király.

«Sok álmom volt már életemben, nagy uram király, — mondotta a hetyke ifjú vitéz. — De tán a legszebb és legvalószínűtlenebb mégis az volt, mikor azt álmodtam, hogy . . . hú hozzám a kedvesem !»

Mosolygás szaladt el az arcok felett. Csak a király maradt komor, mintha meg se hallotta volna a léha beszédet. Hú bolondján jártatta a szemét. Gondolt egyet, aztán leszólt az öreghez.

«Vén cimborám Koppints, — koppints hát már te is. Vagy a bolondoknak nincsen álmodásuk?»

«Olyan szépet álmodni, mint a bolondok, nem tud álmodni józan ember» — felelte elgondolkozva az öreg és törődötten, lassan cihelődött fel a lépcső fokáról. Ahogy kiegyengette magát és görhes testén lesimította a meggyűrődött piros selymet, összecsőrdült rajta a temérdek csörgő. Vigyorgásra idomított arca elkomorodott, kialvó, öreg szeme végtelenül szomorúan nézett egy pillantásig. A nevető urak elcsendesedtek. Nem tudták, mi történt, de azért kényelmetlenül éreztek valami szokatlan változást . . . Az öreg bolond fejről leritt a bohócsapka ! Kúsza, fehér haja és a vörös taraj nem illett együvé.

Először vették ezt észbe a fiatalok. Először vette észre maga a király is. Meglepődés morajlott át a termen. Az öreg pedig csak állt és hallgatott és mintha farkasszemet nézett volna valamivel, ami a láthatatlanból feléje mosolygott, lassan, lassan felderült az ábrázatja.

«Beszélj, fickó», — parancsolta a király.

A vén bolond felrezzent és ahogy zavarában köszvényes két térdét összeköszörülte, aszott lábszárán szánalmasan ráncolódott a piros selyemszöttes. Fogatlan szája ferdére húzódott, valaminő gyekeken furcsa mosoly játszott rajta.

«Öreg komám, alássan megkövetnélek, nem lehet azt olyan szépen elmesélni, mint ahogy álmodtam. Az elmúlt éjjel . . . Álmomban hajnal volt az égen és tavasz a földön és anyám a kunyhónk küszöbé-

ről intett utánam: «Isten óvjon fiaeskám». És én visszanevettem rá és fogam két fehér sora közül kiejtettem a rózsaszálat, amit harapva tartottam. Botom végén kis tarisznyát vittem és mentem hegyenvölgyön át. A falvakban lányok marasztottak. A szállások felől utánam nézett a fehérsereg. De én nem álltam meg. A mátkámhoz siettem a hegyeken túlra. Alkonyodott, mire messze, messze odalenn a síkon megláttam a házát. Olyan távol volt, hogy különben a csillagvizsgálón át se látnék odáig, mégis elérte a tekintetem. A kertben állt, virágnyílásban, sötét szemöldöke alatt ragyogón kék volt a szeme és két karját kitárta. Égő, fiatal vágy fogott el és szilajon futni kezdtem feléje. Repültem, mint a madár. Mellem kitágult. A lábam könnyű volt és gyors, miként a szél a havasi fűvön. Lobogó fekete hajamat arcomba csapkodta a rohanás. Futottam boldogan, sebesen és közben daloltam, daloltam, király . . .

Fenn magasan, elborult szemmel, merengve hallgatta őt a király és keze öntudatlan a melléhez kapott.

«Tied a legszebb álom, tied a lánc» — és reszketett a hangja, ahogy kimondta.

A fiatal udvari nép ámulva nézett össze. Nem értették, hogy miért könnyes az agg király szeme, nem értették, hogy miért a vén bolondé a lánc.

«Ne sajnáljátok tőlem» — suttogta a bolond, — «olyan szép volt azt álmodnom, hogy mégegyszer fiatal vagyok».